

Позиційна заява

Ерготерапія та асистивні технології

Визначення термінів

Ерготерапія є міжнародно визнаною реабілітаційною професією, яка пропонує ефективні послуги, спрямовані на забезпечення асистивними технологіями тих, хто їх потребує.⁴

Асистивні технології (АТ) охоплюють асистивні засоби, модифікації середовища життєдіяльності, а також послуги та процеси, які дозволяють особам з різними станами здоров'я безперешкодно займатися бажаними заняттями в різних середовищах.⁴ АТ сприяють незалежності шляхом підтримки оптимальної заняттєвої участі в повсякденному житті осіб усіх вікових категорій та станів здоров'я.

Асистивний засіб* — це будь-який зовнішній продукт (включаючи пристрої, обладнання, інструменти або програмне забезпечення), спеціально виготовлений або загальнодоступний, основною метою якого є підтримка або покращення функціонування та незалежності людини та, відповідно, сприяння її добробуту.¹

Важливість та потреба в асистивних технологіях

АТ є актуальними для всіх, хто стикається з функціональними обмеженнями, включаючи дітей та дорослих з інвалідністю, літніх людей та осіб, які живуть з хронічними захворюваннями.¹ АТ можуть суттєво покращити виконання занять в усіх ключових доменах функціонування, таких як когніція, слух, зір, спілкування, мобільність, самообслуговування.

Доступ до АТ є базовим правом людини і передумовою для створення рівних можливостей. Однак, наразі лише 1 з 10 людей має доступ до високоякісних доступних АТ і відповідних послуг і систем, які їм потрібні.⁴ За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), кожна третя особа, або більше ніж 2,5 мільярдів людей у світі потребують принаймні одного асистивного засобу. Враховуючи глобальну тенденцію старіння населення очікується, що ця цифра збільшиться до 3,5 мільярдів до 2050 року.¹

У контексті гуманітарних катастроф потреба у АТ суттєво зростає. В Україні, згідно статистичних даних за 2023 рік, більше 160 тисячам людей були рекомендовані допоміжні засоби реабілітації внаслідок встановлення інвалідності.² Ерготерапевти розглядають відсутність доступу до АТ в рамках заняттєвої несправедливості та заняттєвої депривації, які перешкоджають людям і суспільству досягти свого потенціалу здоров'я.

Виклики у розбудові системи забезпечення населення АТ

Розбудова системи забезпечення АТ передбачає розвиток і зміцнення чотирьох ключових складових: наявності асистивних засобів; створення системи забезпечення АТ, інтегрованої у сфери охорони здоров'я та соціальної політики; підготовка фахового персоналу і розробка системної політики інформування, фінансування, керівництва та

управління.¹ Система забезпечення АТ має бути максимально простою і наближеною до користувачів та громад із урахуванням індивідуальних потреб користувача. Підготовка фахового персоналу повинна відбуватися з урахуванням потреби ефективного розподілу обов'язків та залучення тих фахівців, які володіють відповідними компетентностями.

Асистивні технології в ерготерапевтичній практиці

Надання АТ є ключовою компетентністю ерготерапевтів для сприяння незалежності, участі у житті, соціалізації та заняттєвої активності. За допомогою АТ ерготерапевти забезпечують відповідність між можливостями особи, особливостями її заняттєвої активності та характеристиками середовища.

В ерготерапевтичній практиці застосовуються АТ наступних категорій:

- засоби індивідуальної мобільності (від палиць та милиць до крісел колісних різних типів),
- засоби для мобільності у громаді (модифікації особистого транспорту),
- комп'ютерні, мобільні та комунікаційні технології (пристрої, які генерують мовлення, комунікаційні дошки, програмне забезпечення),
- роботизовані пристрої (роботизовані тренажери для верхніх кінцівок та екзоскелети),
- модифікації домашнього та робочого середовища,
- засоби для виконання активностей повсякденного життя (засоби для вживання їжі, особистої гігієни, одягання).³

Процес надання послуг з АТ

Процес надання послуг з АТ може мати певні особливості залежно від типу засобу, яким буде користуватись особа. Проте загалом процес забезпечення простими асистивними засобами може бути описаний наступними кроками: 1) вибір засобу, 2) налаштування засобу, 3) навчання користуванню та 4) подальше спостереження за його використанням.⁵ Процес надання послуг ерготерапії має бути орієнтованим на клієнта, орієнтованим на командну роботу, етичним та відповідати загальноприйнятим стандартам практики.³

Вибір асистивного засобу ґрунтується на цілісному оцінюванні людини. Ерготерапевти, які беруть участь в оцінюванні, використовують клінічні спостереження та аналіз виконання занять для визначення конкретних навичок та обмежень клієнта. Унікальність підходу ерготерапевта полягає у всебічному оцінюванні клієнта, його особистих факторів, заняттєвої активності та середовища, що дозволить вибрати саме такий асистивний засіб, який буде відповідати індивідуальним потребам і бажанням клієнта.

Налаштування асистивного засобу повинно враховувати безпеку під час його використання у специфічних для клієнта заняттях та середовищах. Навчання користуванню передбачатиме опанування клієнтом та/або його родиною, доглядальниками навичок, необхідних для оптимального застосування асистивного засобу у повсякденних заняттях. Подальше спостереження необхідне для повторного

оцінювання стану та потреб клієнта, виявлення труднощів у користуванні асистивним засобом, потреби у його заміні.

Висновки

Потреба у АТ серед населення України стрімко зростає і вимагає розбудови ефективної системи забезпечення населення АТ. Використання АТ для підтримання чи розширення заняттєвої участі клієнта є інтегральною частиною ерготерапевтичної практики. Ерготерапевти співпрацюють із клієнтом та іншими фахівцями з реабілітації та соціальної політики, щоб забезпечити гідність та інтеграцію людей з інвалідністю відповідно до базових прав людини. Ерготерапевти є невід’ємною частиною фахової команди, яка надає послуги з АТ, і повинні бути залучені до загальнонаціонального процесу розробки ефективних процесів та стратегій надання АТ.

Примітка:

* - у даній заяві термін «assistive product» перекладений як «асистивний засіб» та використовується як синонім терміну «допоміжний засіб реабілітації»

Використані джерела:

1 – World Health Organization and the United Nations Children’s Fund. Global report on assistive technology (2022).

<https://www.who.int/southeastasia/publications/i/item/9789240049451>

2 – Звіт про причини інвалідності, показання до медичної, професійної і соціальної реабілітації за 2023 (форма №14) Центру громадського здоров’я МОЗ України.

http://medstat.gov.ua/im/upload/F14_RO_2023.xlsx

3 – American Occupational Therapy Association. Position Statement Assistive Technology Devices and Services within Occupational Therapy Practice (final approved draft 2024).

https://www.aota.org/-/media/corporate/files/secure/practice/officialdocs/position/assistive-tech-position-paper-final-draft_2024.pdf

4 – World Federation of Occupational Therapists. Position Statement Occupational Therapy and Assistive Technology (2019).

<https://wfot.org/resources/occupational-therapy-and-assistive-technology>

5 - WHO’s online Training in assistive products (TAP) <https://www.gate-tap.org/uk/about/>